

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите – Към модерна и по-европейска рамка за авторското право“

[COM(2015) 626 final]

(2016/C 264/06)

Докладчик: г-н Denis MEYNENT

На 22 декември 2015 г. Комисията реши, в съответствие с член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз, да се консултира с Европейския икономически и социален комитет относно

„Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите – Към модерна и по-европейска рамка за авторското право“

[COM(2015) 626 final].

Секция „Единен пазар, производство и потребление“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 13 април 2016 г.

На 516-ата си пленарна сесия, проведена на 27 и 28 април 2016 г. (заседание от 27 април 2016 г.), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище с 216 гласа „за“, 3 гласа „против“ и 10 гласа „въздържал се“.

1. Заключение и препоръки

1.1 ЕИСК изразява съжаление, че в това съобщение Комисията не представя по-конкретни предложения и се задоволява с изброяването в списък на стъпките, без да изразява становище, което е в ущърб на правилното структуриране на дебата.

1.2 Авторското право остава основно средство за защита и справедливо възнаграждение за авторите и участниците в разпространението на произведения и представления по взаимосвързани цифрови мрежи.

1.3 Комитетът призовава за бърза ратификация на Договора от Маракеш; трябва да се отдава приоритет и на изключенията в областта на образованието, научните изследвания и обмена на знания; той също така се обявява в полза на цифровизацията на осиротели произведения.

1.4 ЕИСК счита, че европейското хармонизиране в областта на копирането за лично ползване е възможно и желателно. Значителна част от средствата, получени от възнаграждения за копиране за лично ползване, следва логично да бъде насочена към финансиране на литературното и художественото творчество и насърчаване на културното многообразие и към обществените блага, например в областта на образованието и научните изследвания.

1.5 ЕИСК настоява за въвеждането на правна рамка, която да благоприятства едновременно създаването на произведения, защитени с авторски права, и участието на нови модели на лицензиране и нови бизнес модели в изграждането на единния европейски пазар, като се запазят свободата на договаряне и правото на авторите и творците да се възползват напълно от плодотворите на своето творчество.

1.6 ЕИСК счита, че регламентът е най-предпочитаното средство за изграждане на цифровия единен пазар; също така трябва да се укрепи съществуващото законодателство.

1.7 ЕИСК приканва Комисията да извърши задълбочени проучвания и изследвания на бизнес модели, свързани със свободните лицензи, относно тяхната настояща и потенциална икономическа значимост, относно приходите и работните места, които биха могли да генерират в различните области, както и относно евентуалните законодателни предложения, които биха били полезни за тяхното популяризиране и използване.

1.8 ЕИСК смята, че културното многообразие на Европа е в основата на европейската идентичност и трябва да се стимулира и насърчава сред държавите членки.

1.9 В борбата срещу нарушенията на авторското право трябва да се преустановят и санкционират преди всичко нарушенията от търговски мащаб; сътрудничеството и обменът на информация между правоприлагащите органи и съдебните администрации на държавите членки са от съществено значение за тази цел.

1.10 Следва да се разгледа въпросът за прехвърлянето на стойност в онлайн средата, която понастоящем облагодетелства самозвани посредници, които заобикалят правилата за съгласието и възнаграждението на творците.

2. Предложения на Комисията

2.1 Разглежданият план за действие цели да се модернизират европейските правила на авторските права. В своето съобщение Комисията излага основните елементи за реализиране на стратегията си за единен цифров пазар: разширяване на достъпа до съдържание в рамките на Съюза, предвиждане на изключения от авторското право, създаване на по-справедлив пазар и борба срещу търговското пиратство, като същевременно насърчава дългосрочното хармонизиране на авторските права.

2.2 В съобщението се представя именно такова предложение за регламент относно трансграничната преносимост на услугите за онлайн съдържание⁽¹⁾, която ще представлява ново право за европейските потребители и която трябва да се превърне в реалност през 2017 г. – годината, в която ще бъдат премахнати и таксите за роуминг в Съюза.

3. Въведение

3.1 Движенията на цифрово съдържание между европейските държави са твърде малко (4 % от общия брой), докато по-голямата част от цифровите услуги са разположени в САЩ, а останалата част от движението е в рамките на националните граници. За момента европейският цифров единен пазар е много слабо развит. Продължава да има бариери, които представляват препятствие по-конкретно пред културния обмен за много европейски езикови малцинства, намиращи се от двете страни на различни национални граници.

3.2 В своята програма „Ново начало за Европа“⁽²⁾ председателят на Комисията определи като приоритет постигането на обширен свързан цифров пазар за всички държави – членки на ЕС, без национална дискриминация.

3.3 Авторското право е правният стълб на творчеството, на който се основава възнаграждението на авторите, творците, изпълнителните и останалите носители на права, а в по-общ план и самата екосистема на културните и творческите дейности и отрасли. Авторското право е териториално право, различно в отделните държави членки. Навсякъде се предоставят изключителни и съществени права на притежателите на правата, които получават доходи не само от лицензи, но и от самата вероятност произведението да бъде копирано на други носители или дадено на трети лица от страна на купувача на лиценз, без да е необходимо да се доказва, че копирането е действително направено (дължима сума за копиране за лично ползване и данък върху празните носители, които могат да се използват за незаконно копиране); съществуват дори наказателноправни квалификации за деяния, извършени добросъвестно и честно от страна на потребителите, за разлика от други държави, в които такива деяния са позволени.

3.4 Изключенията от авторското право и неговите ограничения са минимални във всички държави. Създадено по времето на книгопечатането и за технологиите по онова време, на първо място за издаването на книги и след това за публикуването на вестници, списания и музикални партитури, авторското право вече не съответства изцяло на напредъка на цифровизацията и непрекъснато развиващите се взаимосвързани ширококоловни мрежи, и следва да се прецизира. В други области, като например новите практики за достъп до музика и аудиовизуални произведения, сложността на управлението на правата е нараснала вследствие на фрагментирането на репертоара – проблем, който следва да бъде решен с новата директива относно колективното управление на авторското право⁽³⁾. От грамофонната плоча до DVD малко неща са се променили, по-специално по отношение на разпространението и отдаването под наем на произведенията. Новите технологии напълно преобработиха модела и почти всички магазини за продажба на дискове и DVD изчезнаха за сметка на нови форми на онлайн разпространение или отдаване под наем на цифрово съдържание. Същото се отнася за киното, телевизията и всички изкуства, които могат да бъдат представени онлайн.

3.5 Липсата на значителни промени в приложимото законодателство не позволява да се използват пълноценно всички възможности, предоставяни от цифровизацията на произведения и нематериални творения, както и тяхното движение в интернет, който се развива и става повсеместен много бързо.

⁽¹⁾ COM(2015) 627 final (вж. стр. 86 от настоящия брой на Официален вестник).

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/priorities/sites/beta-political/files/pg_fr_0.pdf.

⁽³⁾ ОВ L 84, 20.3.2014 г., стр. 72; ОВ С 44, 15.2.2013 г., стр. 104.

4. Общи бележки

4.1 ЕИСК изразява съжаление, че в това съобщение Комисията не представя по-конкретни предложения и се задоволява с изброяването в списък на стъпките, без да изразява становище, което е в ущърб на правилното структуриране на дебата.

4.2 В становището си от 26 октомври 2006 г. ⁽⁴⁾ ЕИСК призова по-специално Комисията да представи предложения за насърчаване и защита на свободните лицензи, включително LGPL за техническа документация или „Creative Commons“ за литературни и художествени произведения. Но независимо от важността на този въпрос – по-голямата част от сървърите и сървърните паркове в света работят под свободни лицензи като Debian, или GPL за GNU/Linux, е нужно да се отбележи, че оттогава насам няма предложение в този смисъл от страна на Комисията.

4.3 Това оказва неблагоприятно въздействие върху развитието на движението на трансгранични данни и услуги в рамките на единния европейски пазар. „Creative Commons“ и публичното пространство са наистина нови универсални територии, появили се чрез цифровизацията и свързаната мрежа, докато разпокъсаността на правото създава толкова пречки, колкото граничните бариери пред трансграничната търговия.

4.4 Правото трябва да позволява реализиране на изключителните възможности на интернет за автори и творци, от една страна, и за потребители, от друга страна, а не да ги възпрепятства и да създава ограничения. Европейското законодателство следва да даде възможност за премахването на възможно най-много препятствия пред трансграничния обмен, който засяга малцинствените езици в Европейския съюз, и да позволи по-лесен достъп до услугите и произведенията.

4.5 Вместо да се страхуват от това развитие, притежателите на правата трябва по-скоро да се възползват от възможностите. Свободен не означава автоматично безплатен, а свободният софтуер например позволява различен „бизнес модел“, който се основава на услугата и създаването на работни места, за разлика от някои от настоящите практики, при които се отдава предимство на печалбата на собственика и на неговата правна закрила.

4.6 ЕИСК отново приканва Комисията да извърши задълбочени проучвания и изследвания на бизнес модели, свързани със свободните лицензи, относно тяхната настояща и потенциална икономическа значимост, относно приходите и работните места, които биха могли да генерират в различните области, както и относно евентуалните законодателни предложения, които биха били полезни за тяхното популяризиране и използване.

4.7 Особено внимание заслужават практики, като например публикуването онлайн на научни публикации под свободни лицензи, доклади за проучвания, проведени с помощта на държавни субсидии, университетски курсове – като всички курсове, предлагани от Масачузетския технологичен институт (MIT) – за компенсиране на непропорционалните разходи за висше образование в някои държави, и тези практики трябва да бъдат проучени с оглед възможната им приложимост в ЕС (масови отворени онлайн курсове – MOOC). От тази гледна точка висшето образование и културата стават общи блага, които спомагат за реализиране на обществото на знанието, което искаме да развиваме в ЕС.

4.8 Начинът на производство се променя и нематериалните стоки и услуги, разпространявани от взаимосвързани мрежи, са нов хоризонт за икономическото развитие и за създаването на работни места и иновативни предприятия. Начините на потребление са започнали да се променят и тези нови начини се налагат бързо, но трябва да е ясно, че въпреки този факт, европейският единен пазар все още не съществува по отношение на настоящите доставчици на нематериални услуги. Това се дължи на първо място на различните културни предпочитания и практики в държавите членки, на говорения от потребителите език, а също и на разпокъсаността на авторското право, което не улеснява развитието на европейския пазар и създаването на многотериториално или дори европейско лицензиране.

4.9 ЕИСК настоява за въвеждането на правна рамка, която да благоприятства едновременно създаването на произведения, защитени с авторски права, и участието на нови модели на лицензиране и нови бизнес модели в изграждането на единния европейски пазар, като се запазят свободата на договаряне и правото на авторите и творците да се възползват напълно от плодовете на своето творчество. Тези нови модели могат да се развиват успоредно с моделите, съдържащи се в договорите на Световната организация за интелектуална собственост (СОИС). Този въпрос трябва да бъде неразривна част от програмата в областта на цифровите технологии, която Комисията обяви през май 2015 г., и от разглеждания план за модернизация на авторското право.

⁽⁴⁾ ОВ С 324, 30.12.2006 г., стр. 8.

4.10 Друга пречка представляват изключенията; ЕИСК призовава държавите членки да ратифицират възможно най-скоро Договора от Маракеш, който установява изключение за слепите или за хората с увредено зрение. ЕС подписа този договор, но единствено държавите членки могат да го ратифицират поотделно с оглед на влизането му в сила. ЕИСК препоръчва на Комисията да последва становището на Европейския парламент от 9 юли 2015 г. и да насърчи държавите членки да ратифицират възможно най-скоро този важен договор, по който е много трудно да се преговаря поради консервативните нагласи на някои от заинтересованите страни. Комитетът също така настоява Европейският съвет да направи всичко възможно, за да ускори процеса на ратификация.

4.11 Необходимо е също така да се увеличи създаването на произведения, достъпни за слепите или за хората с увредено зрение, тъй като повече от 95 % от книгите в момента не са достъпни за тях.

4.12 Други изключения, свързани с цифровата ера и мрежите, също трябва да бъдат взети под внимание, особено по отношение на публичния научно-изследователски сектор, цифровизацията от страна на академични и обществени библиотеки на литературни произведения, които са обществено достояние или са осиротели, и отдаването под наем на цифрови книги и аудио- и видеоносители, като се има предвид бързото развитие на електронните четци и голямото разнообразие от нови носители. В същото време е важно да се отбележи, че някои технологични отрасли се опитват отново да осигурят защита на произведения, които вече са обществено достояние, ограничавайки достъпа за търговски стратегии.

4.13 Географското разделяне на зони също пречи на разпространението на произведения. Това се отразява на всички потенциални потребители, но най-вече на многобройните езикови малцинства в ЕС поради различията между политическата и езиковата карта на Европа, наследството от историята и последиците от войните през XIX и XX век. Възходът на популистките и националистическите изказвания изисква спешно политическо решение на проблема. Европейската харта за регионалните езици е ратифицирана от редица държави, но например културното влияние на телевизионните програми на регионални езици е значително намалено поради настоящите пречки.

4.14 ЕИСК смята, че културното многообразие на Европа е в основата на европейската идентичност и трябва да се стимулира и насърчава сред държавите членки.

4.15 Тези въпроси са от приоритетно значение за ЕИСК, който насърчава Комисията да вземе предвид предложенията му, които не противоречат на международните договори в областта на авторското право и могат да открият нови възможности за реализацията на цифровия единен пазар в ЕС.

5. Специфични бележки

5.1 Ще бъдат необходими съществени промени в най-близко бъдеще, като се има предвид стратегията от 16 инициативи, публикувана през май 2015 г., и предходните общи забележки, в които се предлага мащабна нова инициатива за насърчване на общите блага, оперативната съвместимост и трансграничните връзки и свободните лицензи. В становищата си относно „Цифрови договорни права“ (INT/775) и „Икономика на споделянето и саморегулиране“ (INT/779) ЕИСК признава значението на авторското право за подходящото дефиниране на правата на заинтересованите страни в договорите за предоставяне на цифрово съдържание и в икономиката на споделянето.

5.2 ЕИСК отбелязва с интерес, че Комисията ясно уточнява, че правилата на Съюза за авторското право трябва да се приспособят, така че всички участници на пазара и всички граждани да могат да се възползват от потенциала на тази нова среда, и че е необходима по-европейска правна рамка, за да се преодолеят разпокъсаността и търканията в рамките на функциониращ единен пазар. Комитетът споделя тази цел, но отбелязва, че правителствата заемат защитна позиция по териториален признак като единствен начин за гарантиране на финансиране на творческите изяви. Съществуват и други способности и те трябва да бъдат проучени, без да се изключват никакви възможности, преди да бъдат обективно проучени алтернативите.

5.3 Комитетът не смята, че бездействието и отказът от промяна в областта на авторското право отговарят на бързите технологични промени и нововъведения в услугите и разпространението, които задължително се появяват и развиват с разволя на интернет и мрежите, както и на високоскоростния достъп. Той е съгласен с мнението на Комисията, че трябва „когато е необходимо, да пригоди правилата в областта на авторското право към новата технологична действителност, така че правилата да продължат да отговарят на своите цели“.

5.4 Налице е голяма разнородност и тя може да се прояви в още по-голяма степен в бъдеще по отношение на изключенията, които са тясно свързани с образованието, научните изследвания и достъпа до знания. Това може да засяга от обикновеното използване на пример или илюстрация или – ако не в практическо, то поне в правно отношение – до свободното предоставяне на произведения, книги или курсове за образователни цели.

5.5 Директива 2001/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета ⁽⁵⁾ относно авторското право съдържа списък с изключения. Изпълнението на елементите от този списък и тяхното развитие следва да бъдат обсъдени в съответствие с принципа на демокрация на участието, за да се постигне напредък по отношение на индивидуалните и колективните мнения и да се достигне до последователно и единно европейско право в областта на изключенията, които следва да бъдат ясно установени и определени с цел да се прилагат по-лесно. ЕИСК е съгласен с Комисията, че изключенията в областта на образованието, научните изследвания и обмена на знания трябва да бъдат приоритет; в същото време трябва да се предприеме проучване и на други обществени блага, за да се подготви бъдещето.

5.6 ЕИСК счита, че европейското хармонизиране в областта на копирането за лично ползване е възможно и желателно. Той ще подкрепи възможно най-скорошно действие на Комисията в тази връзка, тъй като националните различия представляват значителна пречка пред единния пазар на електронни стоки, въпреки че се появяват нови носители. Последователността е от съществено значение за свободното движение на стоки, включващи такива носители. При разпределението на приходите от възнаграждения върху носителите трябва да се вземе предвид, че повечето от тези носители не са предназначени за копирането на произведения, защитени с авторски права; значителна част от средствата следва логично да бъде насочена към финансиране на създаването и насърчаването на културното многообразие, както е случаят в някои държави, и към обществените блага, например в областта на образованието и научните изследвания.

5.7 Комитетът е убеден, че принципът на неутралност следва да остане неразделна част от интернет, за да се гарантира стриктното равенство на потребителите независимо от тяхната икономическа мощ. Неутралността на мрежата е основополагащ принцип на интернет, който гарантира, че телекомуникационните оператори не проявяват дискриминация спрямо комуникациите на потребителите си, а единствено предават информация. Този принцип позволява на всички потребители, независимо от техните финансови възможности, да получат достъп до същата мрежа в нейната цялост. Това определение и утвърждаването на защитата на тази неутралност трябва да бъдат ясно посочени в европейското законодателство.

5.8 В борбата срещу нарушенията на авторското право трябва да се преустановят и санкционират нарушенията от търговски мащаб, които лишават авторите от голяма част от приходите им. Комитетът вече нееднократно се е произнасял по проблемите на борбата срещу фалшифицирането на стоки и всички форми на нарушение на авторското право и сродните му права; ето защо прави препратка към предишните си становища, като отбелязва, че те остават напълно валидни ⁽⁶⁾.

5.9 Авторското право остава основно средство за защита на автори и участници в разпространението на произведения и представления по взаимосвързани цифрови мрежи. За да се приспособи към шеметните технологични промени и нововъведения в разпространението и услугите, авторското право трябва да се развива. Тази модернизация трябва да бъде извършена в рамка, която да гарантира правата на творците и изпълнителите, справедливото възнаграждение за техните творчески усилия, тяхната връзка с търговския успех на произведенията и поддържането на високо ниво на защита и финансиране на произведенията. По-конкретно следва да се преразгледа правният статут на платформите за онлайн услуги от гледна точка на авторското право. Въпреки че днес са главният портал, чрез който ползвателите получават достъп до онлайн съдържание, платформите за услуги претендират, че са само технически посредници, и съответно отказват да изплащат възнаграждение на създателите на съдържание. Това подкопава ефективността на пазара, нарушава конкуренцията и понижава общата стойност на културното съдържание онлайн.

5.10 Отказът от приспособяване към глобалния характер на интернет, високоскоростния достъп и новите очаквания на потребителите носи риск от обезценяване на право, което е от полза за развитието на интелектуалните произведения и разпространението им. Въпреки това трябва да се приемат изключения, оправдани от правата на други заинтересовани страни, за които социалните нужди се променят, като например хората с увреждания, студентите или обществените библиотеки. Държавите членки, които реално притежават основните инструменти за правен достъп до бъдещите промени, ще трябва да въведат допълнителни промени с цел „европеизация“, произтичащи от авторското право и сродните му права.

⁽⁵⁾ ОВ L 167, 22.6.2001 г., стр. 10.

⁽⁶⁾ ОВ С 230, 14.7.2015 г., стр. 72; ОВ С 44, 15.2.2013 г., стр. 104; ОВ С 68, 6.3.2012 г., стр. 28; ОВ С 376, 22.12.2011 г., стр. 66; ОВ С 376, 22.12.2011 г., стр. 62; ОВ С 18, 19.1.2011 г., стр. 105; ОВ С 228, 22.9.2009 г., стр. 52; ОВ С 306, 16.12.2009 г., стр. 7; ОВ С 182, 4.8.2009 г., стр. 36; ОВ С 318, 29.10.2011 г., стр. 32; ОВ С 324, 30.12.2006 г., стр. 8; ОВ С 324, 30.12.2006 г., стр. 7; ОВ С 256, 27.10.2007 г., стр. 3; ОВ С 32, 5.2.2004 г., стр. 15.

5.11 ЕИСК счита, че регламентът е най-предпочитаното средство за изграждането на единния цифров пазар, тъй като разнообразието от национални закони безспорно демонстрира почти пълното блокиране на това изграждане и необходимостта то да бъде преодоляно чрез диалог между всички заинтересовани страни без дискриминация, включително представители от областите на софтуерните лицензи и свободното съдържание и новите услуги и бизнес модели, които произтичат от него. Също така следва да се задълбочи анализът на пречките пред многотериториалното лицензиране и начините за преодоляването им.

5.12 Различните силни интереси и предразсъдъците по отношение на авторското право са толкова големи, че вероятно е възможно да се напредва единствено стъпка по стъпка, на базата на щателна оценка и пропорционални ответни мерки; трябва обаче да се направи всичко възможно, за да се изгради на практика обществото на знанието и информацията. Единствено то е способно да изведе Европа от стагнацията и кризата, които застрашават основите на европейския идеал. Общият интерес трябва да надделее над някои частни интереси в социалната икономика на динамичен пазар.

Брюксел, 27 април 2016 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Georges DASSIS
